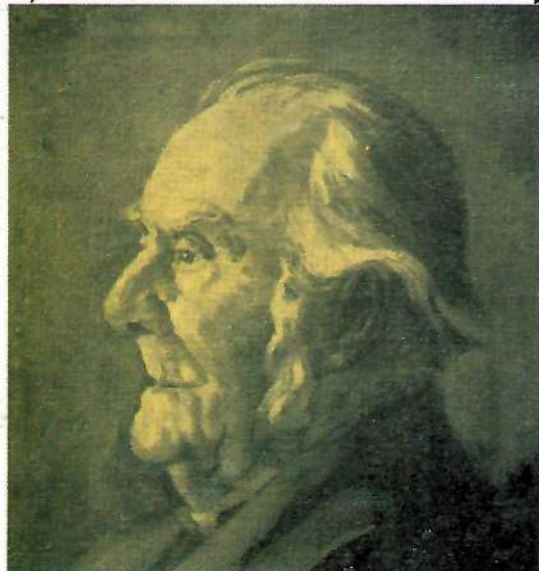

„Príroda a celá jej krása, ba i celý svet je nádherná kniha, ale nemá cenu pre toho, kto ju nevie čítať.“

Carlo Goldoni

Cesta

Dr. Jozefa Ľudovíta Holubyho

J. Ľ. Holubý - * 25.3.1836 Lubina + 15.6.1923 Pezínok

Bol národne uvedomelým človekom, kňazom, vedcom, historikom, archeológom, spisovateľom a národopiscom. Miloval ľud a jeho zvyky, a i keď pomerne veľa času strávil na cestách, takmer celý svoj život prežil na dedine.

Predovšetkým však bol botanikom svetového mena a jedným z najlepších znalcov slovenskej flóry. Mal blízky vzťah k prírode. Pri botanizovaní si všimol a opisoval nielen rastliny, ale aj ostatnú prírodu a jej krásy, geologické útvary a faunu. Na všetko sa totiž díval očami človeka intímne spätého s prírodou, ktorému neunikne nijaká zvláštnosť alebo podrobnosť.

Pezinský rodák, historik František Bokes o ňom napísal: „Od smrti Mateja Bela, historiografa kráľovstva uhorského a osvieteného polyhistora 18. storočia európskej úrovne, nemalo Slovensko vedeckého pracovníka dosahujúceho významu Belovho, až v J. Ľ. Holubým.“

Holuby časť svojho bohatého života prežil aj v malokarpatských mestečkách Modre a Pezínku.

Malé Karpaty

Ten, kto toto pohorie pozná, isto si ho zamiluje.
A aby si ho mohol zamilovať, treba ho poznať.

Orientačná mapa náučného chodníka

Modra - Pezínok 22 km
Kráľová - Pezínok 20 km
Harmónia - Pezínok 19 km
Zochova chata - Pezínok 15 km
Harmónia - Zámčisko - Harmónia 4 km
Hvezdáreň - Tisové skaly - Hvezdáreň 1 km
Zumburg - Kúpele - Zumburg 0,5 km

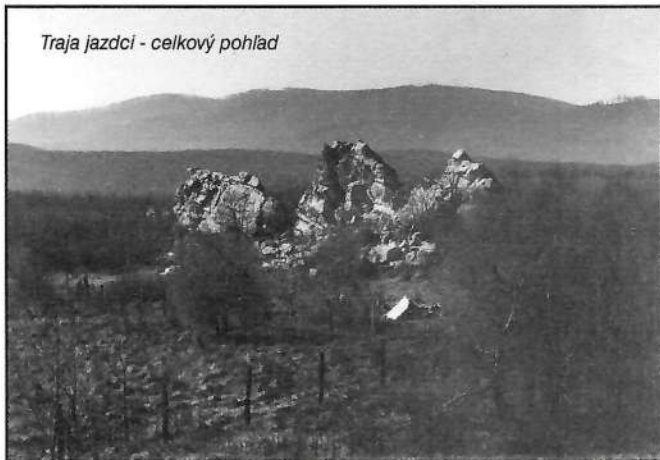
1. Modra - v bývalom slobodnom kráľovskom meste prežil J. L. Holuby dva študentské roky na evanjelickom gymnáziu (1847/48 a 1849/50), kde rektorom v tom čase bol Janko Kalinčiak, známy slovenský spisovateľ a národovec. Budova gymnázia, do ktorej Holuby chodil, stojí dodnes na Dolnej ulici. Rodičia dali 12-ročného syna študovať do Modry z niekoľkých dôvodov. Jednak na modranskom gymnáziu študoval ich syn Karol a neskôr i Gustáv a jednak preto, že Modra a jej evanjelické gymnázium mali dobrú povesť a tradície kultúrne i cirkevné. Za štúrovských čias boli snahy urobiť z Modry centrum evanjelického školstva na Slovensku a J. M. Hurban v nadšení nazval Modru budúcimi slovenskými Aténami.

Holuby, ako modranský študent, často podnikal vychádzky do hôr a tiež s kamarátmi chodieval z Modry cez Trlinok a Kučičďorf (dnešné Vinosady) do Pezinka. Holubymu a aj ostatným modranským gymnazistom prischla prezývka „fizulári“. Určite preto, že fazuľa bola častým chodom na ich jedálnom lístku. Holuby si Modru obľúbil a aj po odchode na evanjelické lýceum do Bratislavy v roku 1850 udržiaval s niektorými jej obyvateľmi priateľské vzťahy. Ako bratislavský lyceista - teológ navštívil v Modre napríklad modranského študenta Pavla Roya. V januári 1856 sa v Modre spolu s ďalšími 11 spolužiakmi zúčastnil pohrebu L. Štúra. Pre mladého študenta boli dôležité aj stretnutia s Dionýzom Štúrom, vtedy už známym geológom na Ríšskom geologickom ústave vo Viedni, ktorý často navštevoval svojich rodičov v Modre.

Bazalka pravá - *Ocimum basilicum L.*

2. Kráľová - pôvodne bola založená ako poddanská osada Modry pri jej povýšení na slobodné kráľovské mesto. Dnes je Kráľová modranskou mestskou časťou. Aj J.L.Holuby sa pri svojich potulkách malokarpatským krajom zatúlal do tejto príjemnej dedinky a videl tu tie najkrajšie drevené, vyrezávané a maľované piesty s nádhernými ľudovými ornamentami. A aké sú jeho spomienky? „Krátke piesty používajú ženičky na pranie šiat na potoku. Dlhými piestami zasa mangľujú menšie šatky, jednou rukou držiac piest za rúčku, druhou na konci tlačiac, a tak na valec omotanú šatku sem a

Traja jazdci - celkový pohľad

Traja jazdci - detail

tam po doske guľajúc. Na Kráľovej by sa z nejedného nadaného suhaja dal vychovať majster v maliarstve, rezbárstve a sochárstve, pretože zmysel pre krásu, vkus výborný a zručnosť znamenitú v rezbe a maľbe majú.“

3. Harmónia - toto letovisko a bývalé klimatické kúpele, sa rozprestiera v prostredí, o ktorom sa jeden obyvateľ Modry poeticky vyslovil, že „tu sa prejavuje harmónia čistých duší.“ A preto táto osada dostala pomenovanie Harmónia. Jej základy boli položené v roku 1885 a o jej vybudovanie sa pričínili hlavne mešťanosta Pavel Boruta a Alexander Filípek - širokou verejnosťou vážený lesný radca, správca rozsiahleho lesného majetku mesta Modry, nazývaný otcom modranských hôr a lesným estétom. Modranské hory boli vďaka Filípkovi perlou lesov a stali sa široko známe. Jeho zásluhou boli vybudované a udržiavané chodníky, mostíky a lavičky. Harmónia, obľúbené miesto pre oddych, prechádzky i zábavu, sa zapáčila nielen Modranom a Kraľovanom, ale aj cudzincom napríklad - zámožným Viedenčanom, ktorí si s radosťou spomínali na statnú postavu a vždy usmievavú tvár správcu modranských lesov. Prvá vila postavená na okraji lesa dostala tiež pomenovanie Harmónia. Na budove bývalého lesného úradu je umiestnená pamätná tabuľa venovaná A. Filípkovi. Pobyt v Harmónii mal aj liečebné účinky a odporúčaná bola na liečenie migrény, nespavosti, psychickej vyčerpanosti, trávenia, poruchy tvorby krviniek, či choroby dýchacích ciest. Kto hľadá oddych a pokoj, aby sa zbavil únavy a vyčerpanosti, ten ho v Harmónii určite nájde. Podľa mnohých si Harmónia zaslúži názov **Quisisana - tu sa uzdravuje**. Kto sem príde - ten sa tu zotaví!

4. Zámčisko - je to archeologická lokalita, kde pravdepodobne okolo roku 700 pred n.l. existovalo opevnené hradisko. Predpokladá sa však, že až v období Veľkej Moravy, keď toto územie začali osídľovať Slovania, bolo Zámčisko dobudované a využívané. Podľa jednej z povestí hrad Červený Kameň mal byť vlastne postavený na Zámčisku. Stavbu aj začali, ale čo postavili cez deň, to akási neznáma sila cez noc preniesla na to miesto, kde je teraz Červený Kameň. To snáď malo byť upozornením, aby hrad bol postavený na inom mieste.

5. Medvedia skala - je to dominantný kremencový skálny útvar, ktorý pokračuje rozsiahlou partiou skál. Pod skalami sa nachádzajú už sčasti zasypané šachty, ktoré podľa predpokladov slúžili na ťažbu antimónu.

6. Piesok - je to modranské letovisko, vybudované obyvateľmi Modry v 50-tych rokoch 19. storočia. Podľa Modranov je to „prekrásny ostrov v mori modranských lesov, vzdialený od vyčerpávajúceho hluku sveta“. 30. 4. 1933 bola na Piesku pri Modre slávnostne otvorená nová turistická chata, pomenovaná po evanjelickom biskupovi Samuelovi Zochovi Zochova chata. Samuel Zoch pôsobil od r. 1907 ako kňaz v Modre - bašte národného boja, pričínal sa o založenie modranského sirotinca, ale tiež sa v r. 1919 stal predsedom Klubu čs. turistov a v Modre založil turistický krúžok. V r. 1930 bola na Pieskoch v budove horárne zriadená škola pre deti miestnych drevorubačov a ako učiteľ tu pôsobil Fraňo Král. Na Pieskoch v tom období žili aj nemeckí kolonisti, drevorubači Modranmi prezývaní „huncokári“.

7. Panský dom - je to miesto, kde končí Panský chodník, vychádzajúci z Modry. V tejto horárni na Piesku sa 11. 8. 1881 zišla početná skupina slovenských národovcov a založila „Modranské meštianske kasíno“. Prvým predsedom bol A. Filipek. Činnosť kasína bola zameraná na kultúrne a spoločenské podujatia (divadlo, spevokol, knižnica, čítanie kníh a časopisov, majálesy), ale aj vychádzky do modranských hôr. Významné boli augustové výlety na Panský dom, miesto vzniku spolku. Mali charakter národných slávností, ktorých sa zúčastňovali nielen roduverní Modrania, ale aj Slováci z Bratislavy, Pezinka, Trnavy a Častej. Cesta bola spestrená spevom slovenských národných a ľudových piesní. V rámci svojej činnosti spolok vyhľadával aj turistické chodníky, z nich okolo 50 km bolo v roku 1892 vyznačovaných, vydal mapu Malých Karpát, začal budovať letovisko Harmónia a dal podnet k založeniu „Modranského turistického spolku“.

8. Tisove skaly a Observatórium

Tisove skaly - tento skalný útvar bol vyhlásený za prírodnú pamiatku. Zaujímavosťou je, že skaly sú z veľmi odolných hornín - kremencov, pričom väčšina skalných útvarov v Malých Karpatoch sú vápencového pôvodu. Kremence, rozpadnuté mrazovým vetrávaním, tvoria pod skalnými stenami výrazné kamenné more. Názov skál je odvodený od stromu tis, ktorý je v tejto oblasti raritou. Tisove skaly sú jediným miestom v Malých Karpatoch, kde sa tis ujal.

V ich tesnej blízkosti sa nachádza Astronomické a geofyzikálne **observatórium** Univerzity Komenského. Nachádza sa tu najväčší, najstarší a po renovácii aj najmodernejší funkčný ďalekohľad na Slovensku.

9. Vápenka - je to malý lesný domček, Modranmi nazývaný aj Stratenka. Slúžil na uskladnenie náradia, a tiež aj ako prístrešok pre robotníkov, ktorí v tesnej blízkosti ťažili vápno.

10. Veľká Homola - v Modre nazývaná modranský Kugel. Podľa starej povesti Kugel uchvátil aj slávneho gréckeho boha Odyssea, keď prechádzal Uhorskom. Z vrcholu obdivoval pôvabnú krajinu, ale rajom pre neho boli malokarpatské mestečky Bratislava, Svätý Jur, Pezínok, Modra a aj Trnava. V súčasnosti sa na Veľkej Homole buduje turistická rozhľadňa.

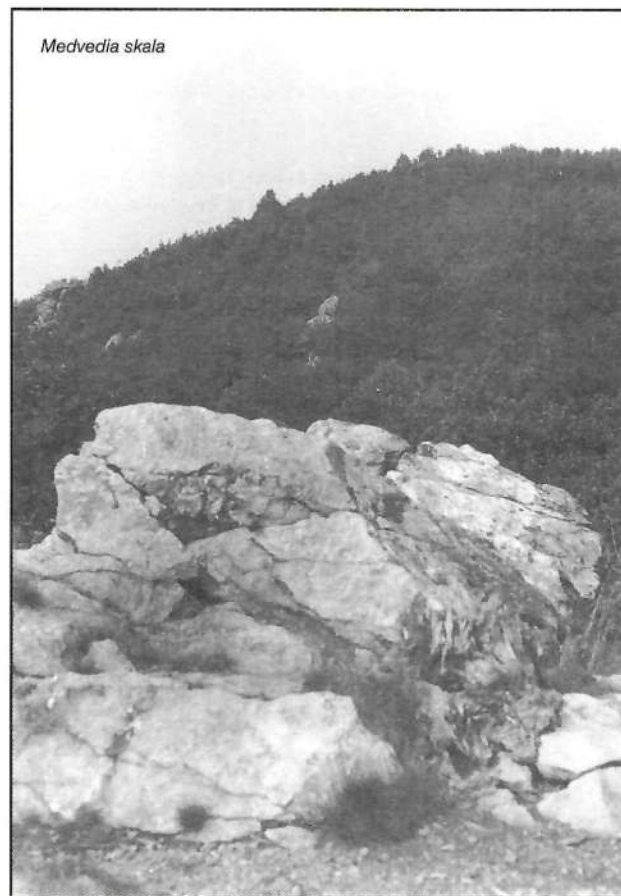

Gratiola lekárska -
Gratiola officinalis L.

11. Traja Jazdci - aj o tomto krásnom skalnom útvere neďaleko Veľkej Homole kolujú povesti. Jedna z nich hovorí, že tieto veľké kamene slúžili starodávnym Slovanom ako oltáre a Ludovít Štúr vraj pri nich viac krát zhromaždil svojich žiakov a recnil im tu o sláve predkov.

12. Holubyho lesostep - Holuby všetok svoj voľný čas počas života v Pezinku venoval botanizovaniu v pezinských horách a písaniu odborných floristických článkov. Svoj tretí herbár, ktorý začal zakladať na penzii v Pezinku, zamerával na kvetenu pezinského okolia, kde zozbieral do 1200 druhov rastlín. Pre Holubyho bolo typické, že rastliny nikdy neskúmal izolovane. Zisťoval aj to, aký vzťah má k jednotlivým rastlinám slovenský ľud, ktoré z nich pozná, ako ich používa a aké povery sú s nimi spojené. Ako národopisec opísal používanie rastlín v ľudovom liečení a tiež ich magickú silu. A čo zistil v okolí Pezinka?

Rosa canina L. - Šípová ruža - „Okolo Pezinka sa šípky zrelé pilne zbierajú. Keď je mnoho šípok v jeseni, nech sa seje mnoho žita, lebo sa budúceho leta dobre vydarí. Šípkový lekvár tu jedávajú od kašľu a šípkový ocot dávajú do polievky.“

Medvedia skala

Robinia Pseudoacacia L. - Biely agát - „Kvet v riedkom ceste na masle upražený ako maskrtu jedávajú. Ale aj od kašľu si ho dávajú.“

Fumaria officinalis L. - Ocikávka, Gertrúška, Zemeďým lekársky - „Zelinu si dávajú devy na noc pod hlavu, aby sa im zjavil vo sne vyvolený. V Pezinku pijú zo zeliny čaj proti boľeniu brucha.“

Matricaria Chamomilla L. - Kamilly, Komindlec - „Všeobecne pri žalúdočných poruchách ako čaj sa užíva. Je divné, že fajčiari pri nedostatku tabaku fajčia aj rumančekové kvety.“

13. Zumberg - bola to stredoveká banícka osada, v okolí ktorej sa ťažilo zlato. Založili ju nemeckí kolonisti po roku 1256 na pozemkoch pezinských a svätajurských grófov. Začiatkom 15. storočia v chotári Zumberga začala vznikať nová dedina Cajla. Zumberg zanikol pravdepodobne v husitských vojnách, v druhej polovici 15. storočia. Dodnes sa z pôvodnej osady zachovala iba socha Krista Kráľa.

14. Kúpele - kúpele s liečivým železitým prameňom (na území dnešnej Nemocnice Filipa Pinella) boli postavené v roku 1777. Kúpeľná voda je močopudná, lieči vodnatieľku, kĺbové bolesti a reumu, ochrnutia, horúčky, či vyrážky. Aj tieto kúpele boli miestom, kam zvykol J. L. Holuby chodiť na vychádzky so svojimi priateľmi. Jedným z nich bol aj spisovateľ, pedagóg, hudobník, astronóm, ktorý žil v Pezinku - Ján Zigmundik.

15. Pezínok - Holuby sa presťahoval do Pezinka k svojej dcére

Božene, vydatej za pezinského evanjelického farára Júliusa Žarnovického v roku 1909, po odchode zo zemiansko-podhradskej fary do penzie. Žil tu až do svojej smrti v roku 1923, pochovaný je na pezinskom cintoríne. Na Holubyho ulici je na dome, v ktorom Holuby žil a zomrel umiestnená pamätná tabuľa. Nemec-kých, švédskych, českých, či iných európskych botanikov Holuby upozornil na významnú lokalitu Jurský Šúr so vzácnymi druhmi flóry a fauny. Okrem botanizovania sa však Holuby zaujímal aj o kultúru a históriu samotného Pezinka a bol častým návštevníkom pezinského mestského archívu. V starobyľom remeselníckom mestečku a stredisku vinohradníctva si našiel aj možnosti pre národopisné pozorovanie života, ľudí na trhoch, či spôsobu bý-vania.

Jasenec biely -
Dictamnus albus L.

Agát biely - *Robinia pseudoacacia L.*

Ruža šíповá - *Rosa camina L.*

Publikácia vyšla vďaka podpore Komunitného združenia Sami-Sebe Pezínok, Mesta Pezínok a cestovnej kancelárie Coral Modra.

Zostavila: Zuzana Frnová
Fotografie: Ladislav Zverina
Tlač a grafické spracovanie: Conet Pezínok
Máj 2001

Bližšie informácie:

- Informačné centrum, Radničné námestie 9, Pezínok
tel: 033/ 690 11 07, fax: 033/ 641 23 03
e-mail: informacne.centrum@msupezinok.sk
www.mesto.pezinok.sk
- Cestovná kancelária Coral, Štúrova 59, Modra
tel: 033/ 647 51 08
e-mail: coraltravel@nextra.sk
www.coral.sk